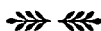


„A korszerű matematika tanítása”, és az éppen most sajtó alatt levő „*Matematikai példatár*”, úgy véljük – jelentős pedagógiai alkotómunka eredményei. Ezen eredmények elérésében oroszlánrésze volt és van *Németh István*nak, annak a felelős szerkesztőnek, aki 17 éven át töltötte be e tiszteletre méltó tisztséget, s aki most elérve a nyugdíj korhatárt, megválnak felelős szerkesztői tisztségétől. A Szerkesztő Bizottság tagjai, a Kiadó Hivatal dolgozói a 6500-as olvasótábor nevében köszönik sokrétű munkáját, és köszöntik a szocialista nevelésügy fejlesztéséért dolgozó szerkesztőt, aki 17 éven át segítette a lap fejlődését, hűségesen kitartott az alapozó képzés demokratizálásának, színvonala állandó emelésének elve mellett. Kívánunk további jó erőt, egészséget.

A szerkesztőség nevében  
Dr. Waldmann József



MIKLÓSVÁRI SÁNDOR  
minisztériumi főtanácsos  
az OPI főigazgatója

## Az 1977–78-as tanév a felkészítés éve az általános iskolai nevelés — oktatás tervének bevezetésére

Az 1977/78-as tanév feladatairól és munkarendjéről intézkedő miniszteri utasítás I. fejezetének 1. pontja az alábbiakat írja elő: „A szocialista nevelő iskola megteremtése érdekében a határozatok szellemében, a már megkezdett munkákat tovább kell folytatni és egyben az új nevelési-oktatási tervek alkalmazására a szervezett felkészítést biztosítani.”

Az általános iskola három évtizedes fejlődésében korszakos jelentősége lesz az 1978/79-es tanévnek. Megkezdjük s mintegy tíz év alatt befejezzük az általános iskolai nevelés-oktatás tartalmát meghatározó dokumentumok teljes kicserélését. Fokozatosan és folyamatosan új tanterveket, új tankönyveket, munkafüzeteket, feladatlapokat és új taneszközöket vezetünk be, mindezt azért, hogy továbbfejlesszük az általános iskola munkáját. Erre a nagy feladatra tervszerűen és sokoldalúan fel kell készülnie annak a közel 70 000 pedagógusnak, akik mint tanítók, szaktanárok, igazgatók, felügyelők, napközionthon-vezetők tevékenykednek az általános iskolában.

Mire kell felkészülnünk, és hogyan kell felkészülnünk a nevelés-oktatás új tervének bevezetésére?

Ismeretes, hogy az MSZMP KB 1972. évi oktatáspolitikai határozata tárta fel – alapos elemző munkával – a magyar iskolarendszer helyzetét és a továbbfejlesztés feladatait.

Kiderül ebből a dokumentumból, hogy iskolarendszerünk és az abban folyó nevelő-oktató munka megfelel a szocialista társadalom igényeinek és követelményeinek, s az is kiderül, hogy gondjaink egy fejlett iskolarendszer gondjai. Ez azt jelenti, hogy vannak a nevelés-oktatás területén megoldandó feladatok, szorító gondok, de ezek nem valamiféle elmaradottságból, hanem a magasabb társadalmi igények miatt vannak jelen iskolarendszerünkben. Az általános iskola eddigi fejlődésével megteremtette azt az alapot, amelyre a magasabb társadalmi igények szolgálatában építeni lehet egy igénye-

sebb nevelési-oktatási tervet, amelynek gyakorlati végrehajtásával tovább lehet fejleszteni a szocialista nevelőiskolát.

S amit mindenekelőtt látnunk kell: minőségében kell és lehet fejleszteni a nevelő-  
oktató munkát. Korszerűbb tartalommal, célszerűbb és hasznosabb módszerek és eljárások alkalmazásával kell és lehet megbízhatóbb eredményekre törni. S mindennek jelentkeznie kell a tanulóifjúság műveltségében, politikai, világnézeti-erkölcsi neveltségében, emberi magatartásában. Nem utolsósorban mindezt annak érdekében is, hogy az általános iskola megbízhatóbb alapokat jelentsen a továbbtanulás számára. Az általános iskola 8. osztályát végzettek kb. 90%-a továbbtanul: szakmunkásképző iskolákban vagy szakközépiskolákban, illetve gimnáziumokban. A szocialista társadalomnak minél képzetesebb és műveltebb szakemberekre van szüksége. Ennek alapjait rakja le az általános iskola. Az általános iskolai nevelőknek ezt tudva és erre is gondolva kell munkájukat mind igényesebben, mind tartósabb eredmények elérésével biztosítaniuk.

Bárki joggal kérdezheti: milyen feltételeket biztosít az új tanterv ehhez a minőségileg jobb munkához? Érdemes áttekinteni a nevelés-oktatás új dokumentumainak rendszerét, mert mindenekelőtt ezekből következnek a jobb feltételek. Az általános iskolai nevelés-oktatás új terve nem azonos a régi értelemben használt és ismert tantervvel. Annál több és konkrétabb eligazítást ad a nevelőknek. Érdemesebb olvasni, tanulmányozni, mert megbízhatóbb alapot ad a munka tervezéséhez és gyakorlati megvalósításához.

Az új tanterv (a megszokott kifejezést használva) 3 részből áll. Ezek a részek összefüggnek egymással, rendszert alkotnak. Az első rész az *Alapelvek*. Itt találja meg a nevelő az általános iskola céljának és feladatainak kifejtését mégpedig nem a régi módon – ahogyan azt a korábbi tantervek előírták, – hanem úgy, hogy az *Alapelvek* a feladatok meghatározásában az iskola célját szembesítik a konkrét társadalmi viszonyokkal, s figyelembe veszik, hogy a nevelés-oktatás folyamatos és állandó korszerűsítésének melyek a soron következő lépései. Abban is segíti az *Alapelvek* a nevelő munkáját, hogy kiemeli azokat a tennivalókat, amelyek fontosságuknál vagy viszonylagos elmaradottságuknál fogva a közeljövőben fokozottabban előtérben kell, hogy álljanak a nevelő-oktató munka gyakorlatában. Pl. a nevelőmunka egészén belül nagyon fontos a világnézeti nevelés és a hazafiságra–nemzetköziségre való nevelés. Többet kell törődnünk a jövőben a családi életre neveléssel, vagy a helyes pályaválasztással.

Az *Alapelvekben* találja a nevelő a szocialista társadalom követelményeit az általános iskolával szemben. Itt találja meg az általános iskolának azt a sajátos feladatrendszerét, amely az egyéb nevelési tényezőkkel való együttműködést és koordinációt jelent. Végül foglalkozik az *Alapelvek* a művelődési anyag szerepével az általános iskolai nevelés céljának elérésében. Minden nevelőnek világosan kell látnia, hogy az *Alapelvek* olyan fejezete a nevelés-oktatás új tervének, amelynek alapos ismerete nélkülözhetetlen a nevelő-oktatómunka megtervezéséhez, a célszerűen és a tudatosan végzett nevelő-oktató munkához.

A dokumentumrendszer második része maga a *tanterv*, a tananyag tartalmának meghatározása. Ez a rész is több, mint a régi tanterv. A tantárgyak céljának és feladatainak, továbbá az évi óraszámok előírása mellett tartalmazza a tananyagot. Ebben alapvetően különbözik a régi tantervektől. Az egyes tantárgyak anyaga ugyanis két-fajta tartalomból áll: az úgynevezett *törzsanyagból* és az úgynevezett *kiegészítő anyagból*. A tananyag szétválasztásának értelme és funkciója a következő: a törzsanyag jelenti az adott tantárgynak azt a tartalmát, amit átlagos képességű tanulók, egy átlagos feltételekkel működő iskolában, a rendelkezésre álló tanítási idő kétharmada alatt fel tudnak dolgozni, el tudnak sajátítani. A törzsanyagot tehát minden körülmények között

el kell végezni. Ez a továbbhaladás feltétele is, sőt ez az értékelés és osztályozás kizárólagos alapja is.

E mellett találjuk minden tantárgyban a kiegészítő anyagot. Ennek a feldolgozása nem kötelező, illetve a nevelőkre van bízva, hogy ebből mit és mennyit dolgoz fel a tanév során. Azért kell ezt a nevelőkre bízni, mert csak ők tudják eldönteni, hogy az adott körülmények között van-e realitása annak, hogy a törzsanyag feldolgozása mellett, még a kiegészítő anyagból is válogassanak. Végeredményben tehát a tanterv azt a felelősségteljes munkát bízta a nevelőkre, hogy maguk döntsék el: a kötelező törzsanyag mellett kívánnak-e egyáltalán még mást is tanítani, és ha igen, akkor mit válogatnak ki a kiegészítő anyagból. A jó nevelő – a körülmények figyelembevételével – többet fog tanítani, és jól teszi, ha azokat a tanítványait, akik a kiegészítő anyag feldolgozásában is kiemelkedő teljesítményt nyújtanak, munkájukat jutalomból értékeli és osztályozza is.

A tanterv a tananyag mellett a *követelményrendszert* is tartalmazza. Ennek ismerete rendkívül hasznos a nevelő munkája szempontjából. Ez ad ugyanis alapot a nevelő-oktató munka eredményeinek és hatékonyságának értékeléséhez. A követelmények differenciálnak: optimum és minimum szinteket fejeznek ki.

Fel kell itt hívni a figyelmet egy lényeges körülményre: míg a törzsanyagra vonatkozó követelmények teljesítése a tanuló munkájának a legjobb minősítéséhez jelenti a megfelelő alapot, addig a minimum szint nem teljesítése nem vezethet automatikusan bukáshoz. Így felfogni az optimum és minimum szint szerepét nagy könnyelműség és pedagógiátlan felfogás lenne. Ugyanis sok egyéb körülmény mérlegelése is beletartozik abba a döntésbe, hogy egy tanulót miért kell megbuktatni. Tény tehát, hogy a követelményrendszer optimum és minimum szintje viszonyítási alapot nyújt a tanuló osztályozásához, de a minimum szint nem teljesítése önmagában még nem lehet alapja a buktatásnak.

A tanterv a továbbiakban tartalmazza az adott tantárgy feldolgozásának *módszertani alapelveit* és a legfontosabb *taneszközök* jegyzékét. Ebben a kérdésben is világosan kell látni a következőket: az általános iskolai nevelés-oktatás új terve – a régebbi tantervekkel szemben – nem tartalmaz utasításokat. Az általános módszertani elveken belül tehát szabad kezdet ad a nevelőknek abban, hogy a tananyag feldolgozásához milyen módszereket, eljárásokat és eszközöket használnak. Más szóval: ez a tanterv jobban apellál a nevelők alkotó és önállóbb nevelő-oktató munkájára. Ha ez a nevelői szabadság párosul a nevelő-oktató munka hatékonyságáért és eredményességéért vállalt felelősséggel, akkor elértük a célunkat: a nevelők tudásuk legjavát adják, a legjobb módszereket fogják alkalmazni, és ezért lesz jobb az eredmény is.

Az általános iskolai nevelés-oktatás tervének harmadik része a *tanórán és iskolán kívüli nevelés terve*. Az iskola nem dolgozhat csak a „falakon belül”, munkája nem szűkülhet le a tanítási órákra. Ez kevés is lenne az elérendő eredményekhez, és le is szűkítené az iskola funkcióját. A dokumentumnak ez a része sorra veszi azokat a nevelési tényezőket, amelyekkel az iskolán belül és kívül számolnia kell a nevelőknek. Itt mindenekelőtt gondolni kell az ifjúsági mozgalomra, hiszen ez a mozgalom átfogja az iskola és a tanulóifjúság egész életét, és erősíti, segíti az iskolai nevelés céljainak megvalósítását, de gondolni kell a családra éppúgy, mint a napközitthonra, a termelő üzemekre éppúgy, mint a közművelődési intézményekre vagy a sportmozgalomra.

A lényeg az, hogy az iskola mint társadalmi intézmény, a társadalom többi intézményével – amelyek így vagy úgy szintén a gyerekekkel is foglalkoznak – kapcsolatban legyen és együttműködjön.

Az általános iskola új nevelési-oktatási tervében jelentős változások vannak, olyanok, amelyek másfajta szemléletet kívánnak meg a nevelőktől. Pl. az egységesebb szemléletű anyanyelvi nevelés és oktatás erősítését szolgálja a hagyományos olvasás-írás-fogalmazás-nyelvtan-helyesírás helyett belépő komplex tantárgy: *a magyar nyelv és irodalom*. Az eddigi gyakorlattól főleg abban kell különböznie ezen új tantárgy tanításának, hogy derüljenek ki az összefüggések a hagyományos tantárgyak között. E tantárgyból év végén egy osztályzatot kapnak a tanulók, bár a tanév folyamán természetesen értékelni kell a teljesítményt külön-külön is.

Ugyancsak komplex tantárgy az 5. osztályra is kiterjedő *környezetismeret*. Az 1-4. osztályban a természetre és társadalomra vonatkozó ismereteket egyaránt magába foglalja, míg az 5. osztályban – ahol belép a történelem tanítása, már csak a természetre vonatkozó ismereteket tartalmazza. Ez a tantárgy megalapozza a 6. osztályban induló földrajz- és biológiatanítást.

Közismert az a lényeges változás, amely a *matematikát* érinti. Az erre vonatkozó kísérletek megérlelték azt az elhatározást, hogy az új tantervekkel együtt át lehet térni az új matematika oktatására is. A gyakorlati foglalkozásnak sem csupán a neve változott „*technikára*”, hanem egységesebb tartalmi megkomponálás jellemzi. Megszűnt a fiúk és lányok tanterve közötti különbség és közelebb került egymáshoz az ipari és a mezőgazdasági variáció tananyaga. Ez az új tantárgy a szakmai ismeretek legfontosabb közös vonásait tartalmazza, széles körű technikai szemléletet tükröz.

Új ismereket az általános iskola 8. osztályában az *állampolgári ismeretek*, amelyet a történelemmel oktatunk komplex módon. A történelem és az állampolgári ismeretek összekapcsolásának alapkonceptiója, hogy a történelemben jórészt a múlt állampolgári-társadalmi ismereteit tanítjuk, az állampolgári ismeretekben viszont a jelen történetéről: gazdaságunk, társadalmunk, politikai viszonyaink, államunk berendezkedéseiről és művelődésügyünk helyzetéről nyújtunk szükséges ismereteket.

Gyökeresen átalakult több hagyományos tantárgy anyaga is. Így pl. a tudományok fejlődése szükségessé tette a *kémia* és a *fizika* korábbi tartalmának korszerűsítését.

A tantárgyak anyagának változásai a *nevelőmunka erősítését* akarják szolgálni. Ennek elfogadása és megértése mindennél fontosabb. Amit az iskola nyújt a gyerekeknek, annak a gyermek tudásában, világnézetében, erkölcsi gondolkodásában és emberi magatartásában mint eredménynek kell jelentkeznie.

Csak ekkor érhetjük el, illetve teljesíthetjük a nevelés célját.

Az új tantervek bevezetésére alaposan *fel kell készülnie* minden nevelőnek. Meg kell ismerni a tantervet, el kell fogadni koncepcióját, csak így lehet teljes meggyőződéssel megvalósítani. Azt gondolom, elegendő segítséget kapnak a nevelők a felkészüléshez. A tanterv mellett két alapvető dokumentum az, amit feltétlenül tanulmányozni kell. Az egyik az *általános pedagógiai útmutató*, a másik a *tantárgyanként megjelenő útmutató*. Ezek a kis könyvek gyakorlatilag minden kérdésre választ adnak, amire a nevelőnek szüksége lehet ahhoz, hogy az új tanterv törekvéseit tisztán lássa, megértse és elfogadja.

Ezeket a könyveket érdemes és szükséges többször is áttanulmányozni. Ezzel máris hangsúlyoztam az egyéni felkészülés fontosságát. Nem akarom lebecsülni a kollektív felkészülés értékeit, hiszen nagyon hasznos dolog egy szakmai kollektívában tárgyalni, vitatkozni a dolgokról. De ezzel nem szabad helyettesíteni az egyéni felkészülést.

Az alapos felkészülés azért is fontos, mert az új tanterv nagyobb felhatalmazást ad minden nevelőnek. Az új tanterv gyakorlati megvalósításában minden a nevelő munkáján és felelősségén múlik, ezért kell őt mind az igazgatónak, mind a felügyelőnek támogatni. De hogyan! Erről kell még röviden szólni. Az igazgatók és a felügyelők akkor járnak el helyesen, ha maximális feltételeket biztosítanak ahhoz, hogy a ne-

velők meg tudják valósítani az új tantervet, s ha ellenőrző munkájukban azt vizsgálják, hogy mi az eredmény. Nem kell hibát keresni ott, ahol nincs, nem kell elmarasztalni egy módszert, ha az igazgató vagy a felügyelő másképpen csinálná. Ha a nevelő módszer megfelel a tantárgy tanítása általános módszertani alapelveinek, akkor az eredményt kell ellenőrizni. Nem kell a látogatott tanítási órát elemezni, ha olyan jó volt, hogy gratulálni lehet a nevelőnek. Ne legyen az ellenőrzésben semmi öncélúság, mert az bosszantja az embereket, és mert aminek nincs értelme, azt felesleges csinálni. Jobban kell bízni a nevelőkben, jobban kell bennük tisztelni a nevelés-oktatás szakemberét, és nem kell feleslegesen tanácsokat adni nekik, különösen ha azokat nem hajlandók elfogadni.

Az igazgató azon munkálkodjon, hogy legyen nyugodt légkör a tantestületben. Hogy ott mindenki jól érezze magát, érezze, hogy bíznak benne és megbecsülik, elismerik a munkáját, és ő is elismeri, ha joggal marasztalják el.

Derűs, nyugodt légkör legyen a tantestületben, ez is feltétele annak, hogy jobb lesz az iskolai nevelő-oktató munka. Aki jól érzi magát egy munkahelyen, az jobban, lelkesebben tud dolgozni, ha érzi valaki, hogy megbecsülik, fokozza erőfeszítéseit a jobb munka érdekében. Erre az erőfeszítésre pedig nagy szükség van annak érdekében, hogy emelkedjék az iskolai munka hatékonysága és színvonala. Sokat tehet ennek érdekében az igazgató és a felügyelő. S ha ezt teszi, a tekintélye is nagyobb lesz és valódi lesz, amit mindenki elismer szemében és a háta mögött egyaránt.

A most következő tanév tehát a felkészülés éve az általános iskola új nevelési-oktatási tervének bevezetésére. De egyebek is vannak, amiket a tanévnyitó utasítás előír, s amelyek szintén a felkészülést segítik, erősítik. Tovább kell fokozni már a mostani tanévben is a nevelő-oktató munka tervszerűségét és tudatosságát az alábbi területeken:

Ne maradjon el egyetlen tanítási óra sem a tanév folyamán, minden nevelő ragaszkodjon óráinak megtartásához; fejlődjenek és erősödjenek az iskolai közösségek, a nevelőtestületek a kölcsönös bizalom és megbecsülés jegyében, továbbá az ifjúság mozgalmi közösségei; erősíteni kell az iskola és a társadalom különféle intézményeinek kapcsolatát és együttműködését; továbbra is sokoldalúan kell segíteni a fizikai dolgozók gyermekeinek tanulását, a tanulók pályaválasztását, továbbtanulásuk lehetőségeit; nem utolsósorban erősíteni kell a szülői házzal való kapcsolatot, a szülőket is be kell avatni az új tantervek ismeretébe, az iskola új törekvéseibe, a nevelés feladatainak összehangolt megoldásába. Egyszóval: fegyelmezett és tervszerű munkára van szükség mindenki részéről, mert mindenki munkájában összegeződik az iskola munkája, és csak ez emeli az iskola és a pedagógusok munkájának társadalmi rangját, értékét.

Az új tanterv megadja az alapokat ahhoz, hogy az általános iskola nevelő-oktató munkáját továbbfejlesszük.

Erre a munkára kell a mostani tanévben felkészülni.

